

SPROGMUSEET

Redaktør: Ole Stig Andersen

Kan italienere og kinesere også være ordblinde? – Om skriftsystemer

Af [Elise de Bree](#) 26. november 2014 • I kategorien [læsning](#), [Stavning](#) •

At lære ens modersmål foregår som regel automatisk og hurtigt. Derimod kræver læsning og stavning meget mere instruktion. At lave en kobling mellem lyde og skrifttegn er aldrig virkelig let, men nogle børn fortsætter med at have besvær. Deres læsehastighed og/eller -færdighed halter bagefter. Er der tale om alvorlige problemer, kalder man det ordblindhed. Spørgsmålet er, om selve skriften spiller en rolle når der er tale om ordblindhed. Er der også ordblindhed blandt kinesere, som bruger et meget andet skriftsystem end dansk?

Procentdelen af mennesker med ordblindhed varierer mellem lande og sprog. I Italien er der forholdsvis færre grundskoleelever med ordblindhed end i England. Denne forskel har intet at gøre med kvaliteten af undervisningen i læsning og stavning. En dysleksi-diagnose gives kun efter at det har vist sig at ekstra undervisning ikke hjælper eleven fremad. Proceduren er den samme i Italien og England. Engelske børn er heller ikke dummere end italienske børn. Ordblindhed er uafhængig af IQ. Forskellen mellem procentdelen af ordblinde elever hænger tæt sammen med koblingen mellem tale og ortografi (sprogets stavemåde): Jo entydigere koblingen mellem lyd og skrifttegn er, jo lettere er det at lære at læse og stave.

Italiensk eller engelsk

På italiensk hører det samme bogstav næsten altid til den samme lyd. Hvor du hører et 'o', skriver du et 'o', hvor du skriver et 'o', ved du også at det udtales som et 'o'. På engelsk er den kobling ikke lige så gennemsigtig. Bogstavet 'i' kan udtales som et 'i' (lift og children), men også som 'ai' (child) for eksempel. Omvendt kan lyden 'i' skrives som 'i' (lift) eller som 'o' (women). Derudover er der lydcombinationer, der ser ens ud på skrift, men lyder forskelligt. Tænk fx på 'ea' i heart, heard og beard.

At lære at læse og stave går hurtigere for alle på sprog, hvor koblingen mellem lyde og skrifttegn er ganske entydige, som på italiensk. I et sprog med en mindre gennemsigtig kobling, såsom engelsk, er det en langt mere vanskelig proces. Fordi koblingen mellem bogstaver og lyde medfører problemer for ordblinde, drager de fordel af et mere gennemsigtigt system. Ordblinde børn i Italien lærer derfor hurtigere at læse og stave end ordblinde børn i England, og deres ordblindhed bemærkes ofte først, når de skal lære et nyt sprog.

Engelsk for italienere: heart, beard, heard.

Årsager

For at hjælpe børn med deres ordblindhed, er det vigtigt at se på årsagerne til ordblindhed. I alfabetiske skriftsystemer, såsom vores latinske skrift, findes de vigtigste årsager i fonologien (lydenes funktioner i et sprog), sprogbehandlingen og koblingen mellem lyde og skrifttegn. Mange børn med ordblindhed har det svært med at gentage ukendte eller ikke-eksisterende ord og med at lege lydlege. (Hvis vi tager ordet 'bom', og vi fjerner 'b', hvad har vi så tilbage?)

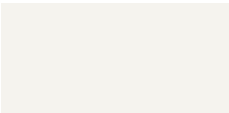
Det er vigtigt at have god kobling mellem lyde og lydcombinationer i et ord. Det er også nødvendigt at lære at genkende bogstaver visuelt og at koble dem til lyde (p med streg-nedad, fx politi, postbud, pasta, pommes frites, men b med streg-opad, fx brød, bil og bog. Her har vi brug for en kobling mellem tale og visuel information.

Hos både italienske og engelske ordblinde er disse færdigheder mindre veludviklede end hos ikke-ordblinde. De opnår dårligere resultater i opgaver, der måler disse færdigheder separat, og hjernen viser mindre aktivitet under opgaverne. Det kunne være en indikation på, at de underliggende problemer er de samme for ordblinde fra forskellige lande.

Kinesisk

Men hvordan så med kinesisk? Kinesisk skrives ikke alfabetisk, lydene er ikke knyttet til bogstaver. I stedet bruger man logografiske tegn: Visuelle symboler (tegn), der repræsenterer hele ord eller endda flere ord. At lære at koble tale og tegn sker anderledes i logografisk skrift end i alfabetisk skrift. Desuden er der mange flere tegn end bogstaver. Børn bør kunne genkende disse tegn, og det kræver visuelle færdigheder. De skal også lære alle tegn ét efter ét, og det kræver en stærk hukommelse og et stort ordforråd. Desuden skal man skabe en forbindelse mellem tale og tegn, ligesom i alfabetisk skrift. Endelig indeholder kinesiske tegn en del grammatiske oplysninger, og den slags sproglig viden er også vigtig for at kunne læse tegnene.

Fordi tegnene er så svære at lære, indførte man i 1950'erne forenklede tegn. Og i 1979 opfandt man 'pinyin', for begyndende læsere. Pinyin er en måde at gengive mandarin, Kina's officielle sprog, med latinske bogstaver. Ved hjælp af pinyin kan kinesiske børn begynde med alfabetiske bogstaver og kan senere gå videre

Seneste sprognyheder

6/3	Dansklærer: Tosprogede børn bliver sprogligt forsømt www.bt.dk
28/2	Flere og flere ordblinde fårter på universitetet - Magisterbladet magisterbladet.dk
22/2	Keeper eller målmand — hvilket ord er bedst? Dansk Sprognævn dsn.dk
17/12	Snebajer og nytårsskrald: Juleord kan slås op i netordbog - Jubii www.jubii.dk
24/11	Meet the Last Speaker of a Dying Language video.nationalgeographic.com

30/6	Irish-language theatre: underground but still alive www.irishtimes.com
29/6	Celebrating two years of language renewal - Princeton Similkameen Spotlight www.similkameenspotlight.com
28/6	Linguistics Breakthrough Heralds Machine Translation for Thousands of Rare Languages - MIT Technology Review www.technologyreview.com

FLERE NYHEDER >>>

Verdens sprog på Sprog museet.dk på et større kort

Mere i kategorien 'læsning'

Lektologi – nye udfordringer, nye begreber?
Fødevareetiketter: Hvad står der på vores mad?
Autenticitet i undervisningen
Sprog og undervisning i Mozambique

Mere i kategorien 'Stavning'

Overzkrift
Korrekturlæsning – viden, talent, røntgenblik
Er det forkert at splitte sammensatte ord?
Den danske skriftnorms grundlægger

Nye kommentarer

Ruben Schachtenhaufen til Er det forkert at splitte sammensatte ord?
Niels Larsen-Ledet til Er det forkert at splitte sammensatte ord?
william fich til Jødiske efternavne
Jens Michael Kofod-Hansen til Nytårssfortsæt
Jens Michael Kofod-Hansen til Nytårssfortsæt
Herluf Hansen til Ded borrijnholsmska måled

med de mere komplekse tegn.

Undersøgelser af kinesiske ordblinde viser faktisk delvis forskellige aktiveringsmønstre af hjernen end hos læsere af alfabetiske sprog, fordi kravene til den visuelle hukommelse er højere. Kort sagt, ordblindhed findes hos talere af forskellige sprog og læsere af alle skriftsystemer. Mens problemer med at læse og/eller stave ikke stopper ved landegrænser, varierer problemerne alligevel efter skriftsystem. Dette har igen at gøre med de forskellige færdigheder, der kræves for at læse forskellige skriftsystemer og for at stave, sådan som det kinesiske eksempel viser.

Hvad kan vi gøre?

Udover forskelle mellem sprog og skriftsystem, er der også forskelle mellem de enkelte børn med ordblindhed. Desuden optræder ordblindhed ofte i kombination med andre sygdomme: Mange børn med talesprogsproblemer udvikler desuden læse- og skrivervanskeligheder; nogle børn med ordblindhed har også ADHD, og tit er der tale om motoriske problemer. Der er en del forskning i gang i forbindelse med denne såkaldte comorbiditet, da den giver et indblik i læse- og staveproblemernes underliggende mekanismer. Det forklarer også, hvorfor ikke alle ordblinde børn nyder godt af de samme værktøjer.

Desværre findes der endnu ingen mirakelkure, der kurerer ordblindhed, til stor frustration for ordblinde børn og deres forældre. Det bedste er at blive ved med at træne. Undersøgelser af engelske børn viser, at læse- og stavetræning, sammen med træning af koblingen mellem lyd og skrifttegn, er det mest effektivt. For engelsk er der en desuden behov for intervention med fokus på hastighed og flydende læsning.

En skole kan tage hensyn til ordblinde elever ved at give dem ekstra tid ved prøver og eksamener og ved at tillade brug af kompenserende software, som [Kurzweil](#). I øjeblikket laver man også forskning i virkningerne af 'ordblindevenlige' skrifttyper og tekstpræsentationer. En nylig undersøgelse af franske og italienske ordblinde personer viser, at større afstand mellem bogstaverne er med til at reducere antallet af læsefejl og til at øge læsehastigheden. Det er lovende. Problemet er, at staveproblemer aldrig forsvinder, og at læseproblemer fortsætter ved en 'almindelige' skrifttyper. Trods den vigtige støtte af disse praktiske værktøjer, er det stadig vigtigt ikke at bagatellisere ordblindes problemer.

*Elise de Bree, docent
Universiteit van Amsterdam*

I 2012 udkom bogen "[De taalcanon](#)" på nederlandsk, baseret på Canon serien © Concept J.M. Meulenhoff b.v. Amsterdam og redigeret af Mathilde Jansen og Marianne Boogaard. Bogen indeholder korte artikler om sprog og sprogvidenskab. Sprogmuseet.dk bringer hver uge et bidrag fra bogen.

Vi takker forlaget, forfatterne og redaktørerne for tilladelse til at offentliggøre danske bearbejdelser af deres artikler. De nederlandske tekster er bearbejdet til dansk af [Petra Sjouwerman](#) og [Peter Bakker](#). Illustrationer er udvalgt/lavet af [Benjamin Riise](#) og [Mikael Parkvall](#).

Initiativet er taget i forbindelse med [Linguistic mythbusters](#) på Aarhus Universitet, lingvistik.

Læs også:

1. [Nicaragua erklærer sig analfabetismefrit](#) I lørdags landede udviklingsminister Ulla Tørnæs i et feststemt Nicaraguas hovedstad, Managua. Flere europæiske lande, bl.a. Norge og Finland, har netop standset bistandshjælpen til Nicaragua som straf for uregelmæssigheder ved...
2. [Mi'kmaq og deres forsvundne skrift](#) Det er ikke ret kendt at Mi'kmaq-indianerne havde deres eget skriftsystem. Nogle tegn er klart inspireret af europæiske bogstaver (men med en helt anden udtaleværdi), eller de er kristne symboler...
3. [Skriften i det forseglede kammer](#) De gamle ægyptere byder på et af de mere ekstreme tilfælde af performativ sprogbrug. I slutningen af det oldægyptiske Gamle Rige (2686-2160 fvt.) opstod der en tradition, hvor man lod...
4. [Gaddafi](#) ABC News har lavet en liste over ikke mindre end 112 forskellige måder navnet kan skrives på med latinske bogstaver. Blandt variationerne på listen er Qadhafi, al-Kaddafi, Gaddafi, Kadhafy. Nogle...

Tagget med: [Alfabet](#), [dyslexi](#), [italiensk](#), [kinesisk](#)

Arturo til Hebraisk: Et genoplivet sprog eller et nyt sprog?

Yunus til Two Turkish Loanwords in Swedish

Sonstige til Den Danske Ordbog på nettet

Mads Haupt til Er det forkert at splitte sammensatte ord?

Artikler om

aktuelle sprog [Alfabet](#)er [Anmeldelser](#) [arabisk](#)

Biblen [bogstaver](#) [børn](#) [Danmark](#) [Dansk](#) [Dialekter](#)

[engelsk](#) [esperanto](#) [Formidling](#) [fransk](#) [identitet](#)

konsonanter [Medier](#) [modersmål](#) [Musik](#) [Navne](#) [norsk](#) [Ord](#)

ordbøger [ordforråd](#) [oversættelse](#) [Plansprog](#) [religion](#)

romanske sprog [russisk](#) [Sjov](#) [skriftsprog](#) [sprogdød](#) [Sproggeografi](#)

[sprogkort](#) [Sprogpolitik](#) [sprogteknologi](#)

[svensk](#) [truede sprog](#) [tv](#) [tyrkisk](#) [tysk](#) [Udtale](#)

[Underholdning](#) [video](#) [vokaler](#)

Arkiv	Resources
januar 2015	Ethnologue: Languages of the World
december 2014	Forvo – All the Words in the World. Pronounced.
november 2014	LL-Map: Language and Location
maj 2014	Minority Rights Group
marts 2014	Omniglot. Writing Systems and Languages of the World
februar 2014	UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger
oktober 2013	World Atlas of Linguistic Structures (WALS)
august 2013	
marts 2013	
januar 2013	
december 2012	
november 2012	
oktober 2012	
september 2012	
juli 2012	
juni 2012	
maj 2012	
april 2012	
marts 2012	
februar 2012	
januar 2012	
december 2011	
november 2011	
oktober 2011	
september 2011	
august 2011	
juli 2011	
juni 2011	
maj 2011	
april 2011	
marts 2011	
februar 2011	
januar 2011	
december 2010	
november 2010	
oktober 2010	
september 2010	
juni 2010	
maj 2010	
april 2010	

Resurser
Bogstavlyd
Dansk sprognævn
Den danske ordbog
Dialekt.dk
dk.kultur.sprog
Korpus.dk
Nye ord i dansk på nettet (NOID)
Ordbog over det danske sprog
Ordnet. Dansk sprog i ordbøger og korpus
Sproget.dk
Svenska Akademien
Ø (Schwa.dk)

1 kommentar

inga johanson

5. december 2014 • 15:54

”På italiensk hører det samme bogstav næsten altid til den samme lyd.”

Ännu bättre är det med esperanto, men det känner inte alla till!

Jag har undervisat esperanto och haft elever som har problem med dyslexi och stanning.

Esperanto fungerar här som ett utmärkt propedeutiskt språk.

Eleverna blir oftast intresserade att lära andra språk efter att ha lärt esperanto som en dörröppnare.

Svar

Skriv en kommentar

Navn (kræves)

E-mail (kræves)

Hjemmeside

- marts 2010
- februar 2010
- januar 2010
- december 2009
- november 2009
- oktober 2009
- september 2009
- august 2009
- juli 2009
- juni 2009
- maj 2009
- april 2009
- marts 2009

Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.